

Hanna Tadeusiewicz¹

WSPOMNIENIE O LEKARZU, WŁAŚCICIELU BIBLIOTEKI W CZĘSTOCHOWIE

Władysław Biegański – bo o nim mowa – społecznik, lekarz z wykształcenia, ma też wielkie zasługi dla polskich bibliotek w okresie porozbiorowym. Urodził się 28 kwietnia 1857 r. w Grabowie (ówczesny pow. ostrzeszowski), gdzie spędził najwcześniejsze dzieciństwo. I ten fakt zdecydował, że jego życiorys pióra Witolda J. Jasińskiego znalazł się w *Słowniku biograficznym Wielkopolski południowo-wschodniej*, wydanym w 1998 r.; jedna z ulic w Grabowie oraz Lekarska Przychodnia Rejonowa noszą jego imię (poza miejscem urodzenia nic go z Wielkopolską nie łączyło). Biegański ma też swoje miejsce w *Polskim Słowniku Biograficznym*, rejestrującym wybitnych Polaków. Podstawą do napisania życiorysu była książka Mieczysławy Biegańskiej (z d. Rozenfeld) pt. *Władysław Biegański. Życie i praca*, którą wdowa opublikowała nakładem Wydawnictwa Kasy im. Mianowskiego. Biogramy Biegańskiego zamieściły także: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, *Słownik filozoficzny*, wydawnictwo pt. *Biogramy uczonych polskich* oraz *Słownik pracowników książki polskiej*². Po ukończeniu gimnazjum rządowego w 1875 r. w Piotrkowie Trybunalskim, Władysław Biegański zapisał się na Wydział Lekarski Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W listopadzie 1890 r. otrzymał dyplom lekarza. Po kilkuletniej praktyce w guberni kałuskiej (wieś Kcynia) i pogłębianiu wiedzy w Berlinie i Pradze w 1883 r. zamieszkał w Częstochowie, obejmując funkcję lekarza szpitalnego i odtąd związał swe życie z tym miastem, gdzie też zmarł 29 stycznia 1917 r. nie doczekawszy wolnej Polski.

¹ Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki, Uniwersytet Łódzki.

² *Słownik biograficzny Wielkopolski południowo-wschodniej. Ziemia Kaliska*, t. 1, Kalisz 1998; *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Kraków 1936; *Słownik biograficzny nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 2, Warszawa 1994; *Słownik filozoficzny*, t. 1, Warszawa 1966; *Biogramy uczonych polskich*, cz. II, *Nauki medyczne*, z. 1, Wrocław 1990; *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa-Łódź 1972; M. Biegańska, *Władysław Biegański. Życie i praca*, Warszawa 1930.

Praca zawodowa, naukowa i społeczna zyskała Biegańskiemu wielkie uznanie i popularność w świecie medycznym (opublikował ponad 130 prac) i wśród wdzięcznych pacjentów, czego dowodem były uroczyste obchodzone jubileusze i rocznice za życia i po śmierci, odnotowywane w książkach i na łamach czasopism. Już w 1905 r. Franciszek Chłapowski opublikował w „Nowinach Lekarskich” artykuł pt. *Ku uczczeniu 25-letniej działalności Władysława Biegańskiego w Częstochowie*. O jego jubileuszu pisała również „Kronika Lekarska”³.

Po śmierci Biegańskiego w 1917 r. ukazało się kilka nekrologów i wspomnień, m. in. w „Polskim Miesięczniku Lekarskim” (K. Rozenfeld-Rożkowski), „Medycynie” (A. Sokołowski), „Zdrowiu” (S. Sterling) i w „Gazecie Lekarskiej” (A. Puławski)⁴.

Po 1917 r. nie zapomniano o kolejnych rocznicach wybitnego lekarza. Rok 1927 przyniósł notatkę w 10-lecie śmierci na łamach miejscowego „Gońca Częstochowskiego”⁵. W stulecie urodzin w 1957 r. Edward Borkowski zamieścił na szpaltach „Archiwum Historii Medycyny” artykuł prezentujący zasługi Biegańskiego dla Częstochowy, a Stanisław Konopka w tymże periodyku dwukrotnie pisał o nim, m. in. omawiając pozostałą spuściznę. *Moje Wspomnienia o Władysławie Biegańskim* zamieścił Karol Zahorski, Bolesław Skarżyński pisał o Biegańskim jako o człowieku i lekarzu, zaś aforyzmy i myśli znanego lekarza ogłosił Józef Mikołajtis⁶.

W 1967 r. i 1977 r. dorobek naukowy Władysława Biegańskiego przedstawił pokrótce Ziemowit Miedziński w „Poglądach”, wspominał też o nim w regionalnym periodyku „Nad Wartą”, a Witold Lisowski w piśmie „Lekarz Wojskowy” ogłosił artykuł pt. *Doktor Władysław Biegański (1857-1917) znakomity lekarz, filozof, prekursor medycyny społecznej*⁷.

Najnowsze rocznicowe publikacje to obszerny artykuł Janusza Kapuścika o księgozbiorze Władysława Biegańskiego, zamieszczony z okazji osiemdziesięciolecia śmierci kolekcjonera na łamach „Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej”⁸ oraz rocznicowa książka pt. *Władysław Biegański (1857-1917). Częstochowski lekarz, naukowiec i społecznik*⁹. Jest to zbiór materiałów z sesji

³ „Nowiny Lekarskie” 1905, nr 12, s. 652-655; „Kronika Lekarska” 1905, nr 24, s. 756.

⁴ „Polski Miesięcznik Lekarski” 1917, nr 5/6, s. 238-254; „Medycyna” 1917, nr 7, s. 82-88; „Zdrowie” 1917, nr 2, s. 79-86; „Gazeta Lekarska” 1917, nr 10, s. 113-127; z. 3, s. 366, 377.

⁵ „Goniec Częstochowski” 1927, nr 23, s. 1.

⁶ „Archiwum Historii Medycyny” 1957, z. 3, s. 327-334; 1957, z. 3, s. 357-363, 419-425; 1957, z. 3, s. 379-380, 366-377.

⁷ „Poglądy” 1967, nr 7, s. 11-12; „Nad Wartą” 1967, nr 1, s. 1, 2; „Lekarz Wojskowy” 1977, nr 3, s. 181-185.

⁸ „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1997, nr 356, s. 133-152.

⁹ *Władysław Biegański (1857-1917). Częstochowski lekarz, naukowiec i społecznik*, pod red. J. Sętowskiego, Częstochowa 2007.

naukowej zorganizowanej 27 kwietnia 2007 r. w Muzeum Częstochowskim. Obszerny tom zawiera piętnaście rozpraw poświęconych różnym aspektom działalności Biegańskiego, uzupełnionych licznymi ilustracjami, bibliografią przed-miotową zestawioną przez Zbigniewa Stańczyka (266 poz.) oraz wybranymi przez Gerwazego Świderskiego aforyzmami Biegańskiego pod ogólnym tytułem *Szczęście i cierpienie*.

Po kolejnych pięciu latach przypomnieć należy z okazji dwu rocznic wybitnego Polaka i Częstochowianina niewielki stosunkowo, ale ważny dla dziejów książki i bibliotek w Polsce, fragment działalności i dokonań Władysława Biegańskiego, świadczących o jego pozazawodowych zainteresowaniach, m. in. także krajoznawstwem, sztuką, pedagogiką, etyką, filozofią, sportem.

Jako zbieracza odnotował Biegańskiego wspomniany już *Słownik pracowników książki polskiej* (por. przypis 1), wydany w 1972 r.

Książka towarzyszyła Władysławowi Biegańskiemu przez całe życie. W pracy poświęconej mężowi Mieczysława Biegańska napisała, iż zamiłowanie do książek zaszczepiła mu matka Bibiana (z d. Danielewicz), która sama wiele czytała, zwłaszcza powieści, ale również oddawała się lekturze wraz z synem, o czym po latach wspominał: „kiedy wraz z matką, pochyleni nad książką, zapominali o Bożym świecie i nie raz rzewnymi łzami oblewali losy bohaterów”¹⁰.

W czasie nauki w piotrkowskim gimnazjum lektury nie zarzucił, kontynuował ją w latach medycznych studiów w Warszawie i pracy w Częstochowie. Książki stanowiły warsztat pracy zawodowej i naukowej młodego lekarza, formowany poprzez gromadzenie książek i czasopism (prenumerował wszystkie polskie pisma medyczne, np. „Czasopismo Lekarskie” i „Przegląd Piśmiennictwa Lekarskiego” oraz niektóre obce). Przez kilkadziesiąt lat zgromadził, stale powiększaną – bibliotekę specjalistyczną, potrzebną do pracy, konieczną wobec oddalenia kolekcjonera, lekarza i uczonego od zasobnych zbiorów bibliotek wielkich ośrodków akademickich. Księgozbiór nie miał więc charakteru bibliofilskiego, ale użytkowy i zawierał wiele wartościowych dzieł znanych uczonych polskich i obcych. Wskazać należy tylko przykładowo tak znakomitych autorów jak K. Darwin (*O powstawaniu gatunków...*, 1872), J. S. Marey (*Machina zwierzęca*, 1874), K. Schroeder (*Wykład chorób kobiet*, 1876), N. Cybulski (*Fizjologia człowieka*, 1891-96) czy Z. Kramsztyk (*Objawy kliniczne chorób oczu*, 1907). W oparciu o posiadane zbiory Biegański pisał swe prace dotyczące różnych dyscyplin naukowych, głównie medycyny. Jest więc autorem m. in. artykułów dotyczących logiki medycyny (Warszawa 1894, wyd. 2, Warszawa 1908) i teorii logiki (Warszawa 1912), medycyny i filozofii („Medycyna” 1896, nr 3, s. 31-33), filozofii przyrody („Przegląd Filozoficzny” 1907, nr 4, s. 449). W 1907 r. ogłosił

¹⁰ M. Biegańska, op. cit., s. 4.

Podręcznik logiki..., a w 1918 r. ukazało się pośmiertne wydanie *Etyki ogólnej*. Opublikował również *Mysli i aforyzmy o etyce lekarskiej* (Warszawa 1899).

Ten utylitarny księgozbiór Biegańskiego opisał w 1997 r. Janusz Kapuścik (por. przypis 7). Zbiór nie był oznaczany ekslibrisami lub innymi znakami własnościowymi (jak np. superekslibrisy, pieczętki, podpisy właściciela), tylko na grzbietach oprawnych w półskórek książek widniały inicjały WB.

Przez lata systematycznego kolekcjonowania, biblioteka wciąż powiększana o nowe nabytki, należała u kresu życia właściciela do najwartościowszych i najzasobniejszych księgozbiorów w Częstochowie.

Biegański, rozumiejąc rolę książek w pracy i nauce postulował zorganizowanie Biblioteki Towarzystwa Lekarskiego w tym mieście, którego był współzałożycielem i od 1901 r. – prezesem. Ofiarował jej, jak należy przypuszczać, pewną liczbę książek i czasopism: ok. 1907 r. Biblioteka Towarzystwa liczyła ponad tysiąc tomów.

Wielkość księgozbioru prywatnego Władysława Biegańskiego nie jest dokładnie znana. Zamysłu przekazania go Częstochowie na mocy testamentu, żona nie potwierdza w opublikowanej książce. W 1916 r. (2 grudnia) odbyło się zebranie organizacyjne powstającego wówczas Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Częstochowie; w jego trakcie powołano Zarząd Towarzystwa, w skład którego wszedł Władysław Biegański – wielki orędownik utworzenia miejskiej ksiąźnicy publicznej. Wobec rychłej śmierci Biegańskiego (29 stycznia 1917 r.) Zarząd Kursów Samokształcenia, na których wykładał, postanowił uczcić jego zasługi dla miasta i organizowanej się ksiąźnicy oraz postanowił „ufundowanie w Częstochowie trwałego pomnika w postaci powołania do życia biblioteki publicznej [...] i nadanie jej nazwy Biblioteka Publiczna im. Władysława Biegańskiego” – pisano na kartach „Gońca Częstochowskiego”¹¹. Społeczność Częstochowy wspierała tak potrzebną w mieście instytucję kulturalną darami książkowymi¹². Mieczysława Biegańska ofiarowała na jej rzecz sto dzieł naukowych z biblioteki męża i zaangażowała się czynnie w prace organizacyjne, weszła do Zarządu Towarzystwa Biblioteki Publicznej i doprowadziła do otwarcia 11 sierpnia 1917 r. Biblioteki Publicznej im. Dr Władysława Biegańskiego, która w 1925 r., już w wolnej Polsce, została przekazana miastu.

Ocalałą w czasie drugiej wojny światowej część naukowych zbiorów Biegańskiego (ok. 1 200 tomów) ofiarowała wdowa w 1949 r. Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie. W 1954 r. krótko przed śmiercią (zmarła 3 czerwca tr.) przekazała także pamiątki i wyposażenie jego gabinetu do zbiorów muzealnych GBL.

¹¹ „Goniec Częstochowski” 1917, nr 24, s. 3.

¹² Tamże 1917, nr 31, s. 3.

Biblioteka Publiczna im. Dr. Władysława Biegańskiego w Częstochowie utrwała imię wielkiego Polaka służąc społeczeństwu miasta do dziś¹³.

Hanna Tadeusiewicz

MEMORIAL ABOUT A DOCTOR AND LIBRARY OWNER IN CZĘSTOCHOWA

The article recalled the occasion of the 155 birth anniversary and the 95 death anniversary of the doctor that passed in 2012, scholar and social activist – Władysław Biegański (1857-1917), who was meritorious also for the history of books and libraries in Poland.

¹³ *Słownik pracowników książki polskiej*, op. cit.; E. Surma-Jańczyk, *Książka wspólną pasją Władysława i Mieczysławy Biegańskich*, w: *Władysław Biegański*, op. cit., s. 111-121; H. Tadeusiewicz, *Udział lekarzy w rozwoju książki i bibliotek w Polsce*, „Zeszyt Naukowy Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego” 1999, s. 102.